

Fine Arts
ISSN: 1308 7290 (NWSAFA)
ID: 2017.12.4.D0205

Status : Original Study
Received: June 2017
Accepted: October 2017

Gamze Nevra Koroğlu

Niğde Ömer Halisdemir University, nevragulser@hotmail.com, Niğde-Tukey

Sema Sevinç

Necmettin Erbakan University, ssevinc@konya.edu.tr, Konya-Turkey

DOI	http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2017.12.4.D0205	
ORCID ID	0000-0001-7118-1222	0000-0002-2531-8635

KLASİK KEMENÇE EĞİTİMİNDE KULLANILAN SAZ SEMAİLERİNİN III. HANELERİNE YÖNELİK HAZIRLANAN ALIŞTIRMALARIN ÖĞRENCİ BAŞARI DÜZEYLERİNE ETKİSİ ÖZ

Araştırmanın genel amacı, klasik kemençe eğitiminde kullanılan saz semaillerinin III. hanelerinin icrasına yönelik alıştırmalar oluşturarak bu alıştırmaların klasik kemençe eğitiminde uygulanabilirliğini sınamaktır. Araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle klasik kemençe alanında uzman üç kişi ile birlikte uygulamada kullanılacak olan saz semailleri belirlenmiş ve bu saz semaillerinin III. hanelerine yönelik alıştırmalar hazırlanmıştır. Sonrasında, araştırmada lisans 3. ve lisans 4. sınıflarda öğrenim görmekte olan altı klasik kemençe öğrencisine, kontrol grupsuz ön test-son test deney modeli uygulanmıştır. Öğrencilerin icradaki başarı düzeylerini değerlendirme aşamasında, araştırmacı tarafından hazırlanan Performans Dereceleme Ölçeği kullanılmıştır. Öğrencilerin yapmış oldukları icralar, hazırlanan bu ölçeğe göre klasik kemençe alanında uzman üç öğretim elemanı ile birlikte puanlanmıştır. Elde edilen veriler Wilcoxon işaretli sıralar testi ile sınanmıştır. İstatistiksel bulgular, tablolar kullanılarak yorumlanmıştır. Araştırmanın sonucunda; saz semaillerinin III. hanelerinin icrasında karşılaşılan başlıca güçlüklerin makam/çeşni geçişleri ve pozisyon geçişlerinden kaynaklandığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Müziği Eğitimi Klasik Kemençe Eğitimi, Teknik Güçlükler, Saz Semaisi, Klasik Kemençe Eğitiminde Alıştırma, Müzik

THE EFFECT OF EXERCISES PREPARED FOR 3RD HANES OF SAZ SEMAIS USED IN CLASSIC KEMANCHA TRAINING ON SUCCESS LEVELS OF STUDENTS

ABSTRACT

The general purpose of this study is preparing the practices for performing 3rd hanes of sazsemais used in classic kemancha training and testing the feasibility of these practices in classic kemancha training. Quantitative study method has been applied in this study. At first, the sazsemais which will be used in this test were determined together with two experts specialized in classic kemancha and the practices for the 3rd hanes of these sazsemais were prepared. Then, the preliminary test-final experiment model without any control group was applied in the study on six undergraduate classic kemancha students who's being educated in the 3rd and 4th grades. The Performance Rating Scale prepared by the researcher was used during the evaluation phase of the success levels of students in performing. Performances of students were scored based on this scale by three academics specialized in classic kemancha. Obtained data was tested by Wilcoxon signed ranks test. Statistical findings were interpreted by using tables. At the end of the study; it was found that the basic difficulties in performing 3rd hanes of sazsemais are related with mode/touch transitions and position transitions.

Keywords: Classic Kemancha Training, Technical Difficulties, Saz Semai, Practices in Classic Kemancha Training, Music

How to Cite:

Koroğlu, G.N. ve Sevinç, S., (2017). Klasik Kemençe Eğitiminde Kullanılan Saz Semaillerinin III. Hanelerine Yönelik Hazırlanan Alıştırmaların Öğrenci Başarı Düzeylerine Etkisi, Fine Arts (NWSAFA), 12(4):249-271, DOI: 10.12739/NWSA.2017.12.4.D0205.

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Batı müziğinde çoğu çalgıya yönelik alıştırmalar ve etütler bulunmaktadır. Ayrıca birçok eser için ve bu eserlerin zorluk seviyeleri yüksek olan bölümleri için yazılmış alıştırmalar vardır. Ancak Türk müziği çalgı eğitiminde her çalgıya özel olarak yazılmış eserlerin bulunmadığı gözlenmektedir. Ayrıca mevcut bulunan saz eserlerine yönelik hazırlayıcı nitelikte alıştırmalar da yok denecek kadar azdır. Bu durum, Türk müzik tarihi boyunca saz müziğine yeteri kadar önem verilmediğini düşündürmektedir. Nitekim Kahyaoğlu'nun (2011:22) da ifade ettiği gibi; tarihi sürece baktığımızda Türklerin çalgıyı çok fazla kullandığı ve çok sayıda çalgı çeşidine sahip olmasına rağmen, saz müziğinin yeterince gelişmediğini görebiliriz. Söz müziği her zaman ön planda tutulmuş, saz müziği ise söz müziğinin yanında eşlikçi pozisyonunda kalmıştır. Ancak saz müziği ile ilgili çalışmalar arttıkça ve saz müziği ön plana çıktıkça çalgılara daha fazla önem vermeye başlanmıştır. Bu durumun oluşmasında kuşkusuz Türk müziği eğitimi veren kurumların sayısının artmasının büyük rolü vardır. Böylelikle çalgı eğitimi alanında akademik ve sistemli çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (Kaya, 2012:25). Bu anlamda Türk Müziği konservatuvarlarında verilen çalgı eğitimi büyük önem taşımaktadır.

Konservatuvarların sanatçı yetiştiren kurumlar olduğu düşünüldüğünde öğrencilerin çalgı eğitimine yönelik alacağı eğitimin önemi daha da artmaktadır. Çalgı eğitiminde öğrencide çalgıya ilişkin olarak hedeflenen davranışların oluşturulması, bu süreçteki etütler ve eserler ile sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu süreçte etüt ve eser, hem çalgıya ilişkin davranışların oluşturulmasındaki araçlar hem de öğrenilmesi amaç edinilen unsurlardır (Kılınçer ve Aydınur Uygun, 2012: 967). Bu bağlamda bir Türk müziği çalgısında hakim olunması gereken repertuarın başında saz eserleri gelmektedir. Saz eserleri gerek bestelendiği dönemin müzikal unsurlarını içinde barındırması, gerekse teknik anlamda icracıya beceriler kazandırması adına çalgı icrasının temel taşlarını oluşturmaktadır. Ayrıca bir icracının saz eserlerine hakim olması, nitelikli bir şekilde bu eserleri icra etmesi gerekmektedir. Bu durum icracının çalgısındaki ustalığını gösteren önemli öğelerden biridir. Türk müziği saz eserlerini icra etmede kullanılan çalgıların başında klasik kemençe gelmektedir. Klasik kemençe tarih boyunca varlığını sürdürmüş ve günümüzde de Türk müziği eğitimi verilen kurumlarda yaygın olarak eğitim ve öğretimi yapılan bir çalgıdır.

Türk müziğinde kullanılan diğer çalgılardan onu farklı kılan en büyük özellik tırnakların tele temasıyla ses elde edilmesidir. Nitekim Özalp (2000:193) klasik kemençe için, Türk müziğinin en zor sazlarından biri olduğunu ve onu zor kılan en önemli etkenin ise tellere parmak basılarak değil tırnaklar tellere dayanarak icra edilmesinden kaynaklandığını belirtmektedir. Öztuna'ya (1969:338-339) göre birçok iyi kemençe icracısının sesleri hatalı basması da bu sebeptendir. İcra tekniğinin zor ve perde aralıklarının birbirine çok yakın olması sebebiyle çok fazla icracısı olmamıştır. Bu bağlamda; klasik kemençe eğitiminin sağlam temellere oturtulup amacına uygun olarak gerçekleştirilmesindeki en önemli unsur, uygun bir eser müfredatının oluşturulması ve okutulmasıdır. Eğitim sürecinde gerek doğru eser seçimi, gerekse bu eserlerin doğru icra edilebilmesi için hazırlayıcı nitelikte alıştırmalar önem taşımaktadır. Ancak bu özellikler dikkate alınarak yapılan bir eğitim, klasik kemençe icrasında etkili ve faydalı olacaktır. Karakaya'ya (2005:17) göre, çalgının zor olmasının bir diğer nedeni ise; muhayyer perdesinden sonra ses aralıklarının küçülmesidir. Bu durum da falso basma ihtimalini yükseltmektedir. Bu nedenle muhayyer perdesinden daha tiz bölgelere doğru gidildikçe neva teli üzerinde uygulanacak parmak pozisyonlarını dikkatli seçmek gerekmektedir. Aksi bir durumda klasik

kemençeden temiz bir ses elde etmek zorlaşabilir. Çünkü muhayyer perdesinden sonra gelen sesler için alınacak pozisyonlar icra bakımından en zorlayıcı bölgelerdir (Tuncel, 2008:26). Bu bağlamda öğrencilerin klasik kemençede bilinen bu zorluğu yenmelerini sağlayacak çalışmaların yapılması, öğrencilerin seviyelerine uygun eserlere yönelik alıştırmaların olması çok önemlidir. Doğanay'ın (2012:19) da belirttiği gibi; alıştırma ve eser seçiminde dikkatli olunması öğrencinin çalgısına olan ilgisini ve hâkimiyetini olumlu yönde etkileyecektir.

Türk müziği eğitimi verilen konservatuvarlarda klasik kemençe eğitimi alanında görev yapmakta olan öğretim elemanlarının, eğitimde yer verdikleri saz eserleri öğrencilerin bu alanda gelişmesi adına önemli bir yere sahiptir. Çünkü Kahyaoğlu'nun (2011:2) ifade ettiği gibi; saz eserleri öğrenciye kazandırılmak istenen icra, teknik ve üslubu içerisinde barındırmaktadır. Bu bağlamda öğrencinin icrasında ve teknik anlamda gelişmesinde saz eserlerinden faydalanılmalıdır. Saz eserleri peşrev, methal, sirto, longa, oyun havaları ve saz semailerini kapsayan önemli bir formdur. Saz eserlerini meydana getiren bütün bu formlar, hem bestelendikleri dönemin müzikal zenginliklerini içlerinde barındırmaları, hem de teknik anlamda öğrencinin icrasını geliştirmeleri bakımından eğitim sürecinin vazgeçilmez öğelerini oluşturmaktadır. Bu formlar içerisindeki en önemli form hiç kuşkusuz saz semaileridir. Saz semailerini 4 hane ve 1 teslimden meydana gelmektedir. Bu formun en belirgin özelliği 10/8'lik aksak semai usulü ile bestelenmiş olmasıdır. Bir diğer özelliği ise 4. hanelerinin aksak semai usulünün dışında bestelenmesidir.

Saz semailerinin en zor bölümünü çoğunlukla 3. haneler oluşturmaktadır. Bu haneyi zor kılan özellikler; bestelendikleri makamdan farklı bir makama geçki yapılması ve genellikle makam seyrinin tiz bölgelerden meydana gelmesidir. Çoğu icracının bu hanenin icrasına özel bir şekilde zaman ayırması gerekliliği de bu sebeptir. Saz semailerinin her hanesi muhakkak önemlidir. Kahyaoğlu'nun (2011:1) da belirttiği gibi; çalgı müziğine olumlu anlamda etki edecek saz eserlerinin her ölçüsü ayrı ayrı çalışılmalı, barındırdığı icra, üslup ve teknikler ortaya çıkarılmalıdır. Ancak bu çalışmada III. hanelerin tercih edilmesinin nedeni ise; üç telli klasik kemençede neva telinin ve bu tel üzerindeki pozisyonların zor olmasındandır. Çünkü saz semailerine bakıldığında 3. hanelerin çoğunlukla tiz bölgelerde seyrettiği görülmektedir. Bu seyir alanı da üç telli klasik kemençede neva teli üzerine denk gelmekte ve pozisyon değişikliği gereksinimi karşımıza çıkarmaktadır. III. hanelerin seslendirilmelerinde güçlüklerin ortadan kalkması bakımından, bu hanelere yönelik alıştırmaların sistemli bir şekilde hazırlanması önemli bir durumdur. Bu yönüyle araştırmanın, yapılacak diğer çalışmalara da yeni ve farklı bakış açıları kazandırması beklenilmektedir.

- **Problem Cümlesi:** Klasik Kemençe eğitiminde yer verilen saz semailerinin III. hanelerinin doğru seslendirilmesine yönelik geliştirilen alıştırmaların, öğrencilerin icradaki başarı düzeyleri üzerindeki etkisi nedir?
- **Alt Problemler:** Araştırmada yer alan saz semailerinin III. hanelerinin çalışma grubundaki öğrenciler tarafından icra edilmesi sırasında yaşanan güçlükler nelerdir? Araştırmada yer alan saz semailerinin III. hanelerinde karşılaşılan güçlüklerle yönelik geliştirilen alıştırmaların çalışma grubundaki öğrencilerin başarı düzeyleri üzerindeki etkisi nedir?

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Bu araştırma; öğrencilerin saz semailerinin III. hanelerinin icrası sırasında karşılaştıkları güçlükleri tespit etmesi, bu güçlüklerin giderilmesine yönelik teknik alıştırma örnekleri sunması

ve oluşturulan alıştırma örneklerinin öğrenci başarısı üzerindeki etkilerini sınaması bakımından önem teşkil etmektedir.

Bu çalışmada; Saz semailerinin III. hanelerinin icrası sırasında karşılaştıkları güçlükleri tespit etmek, bu güçlüklerin giderilmesine yönelik teknik alıştırma örnekleri sunmak ve oluşturulan alıştırma örneklerinin öğrenci başarısı üzerindeki etkilerini sınamak amaçlanmıştır.

3. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ (METHOD OF THE STUDY)

Araştırmada nicel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Araştırmada yer alan beş adet saz semaisinin üçüncü hanesine yönelik olarak oluşturulan alıştırma örneklerinin öğrenci başarısı üzerindeki etkililiğini incelemek amacıyla yarı deneysel desenlerden tek grup öntest-sontest kontrol grupsuz deney deseni kullanılmıştır. Bu desende, deneysel işlem tek bir grup üzerinde uygulanır. Uygulama yapılan gruba yönelik ölçümler, uygulama öncesinde ön test, uygulama sonrasında ise son test olarak ve aynı ölçme aracı kullanılarak tamamlanır. Desende tek gruba (G) ait ön test ve son test değerleri arasındaki farkın (O1-O2) anlamlılığı test edilir.(Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012: 201). Modelde $O1 > O2$ olması durumunda başarının 'X' ten kaynaklandığı kabul edilir (Karasar, 2011:96). Desenin simgesel görünümü Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Tek Grup öntest-sontest desen
(Table 1. Single group preliminary test-final test pattern)

	Grup	Ön Test	İşlem	Son Test
G	O1	X		O2

G : Çalışma grubu
O1 : Çalışma grubuna deney öncesi uygulanan ön test
X : Deneysel İşlem
O2 : Çalışma grubuna deney sonrası uygulanan son test

Araştırmanın bu aşamasında öncelikle araştırmacı tarafından uygulamada kullanılacak olan beş adet saz semaisi seçilmiştir. Saz semailerinin seçiminde öncelikle literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra Türkiye'de Türk müziği eğitimi veren konservatuvarlarda üç telli klasik kemençe alanında görev yapan öğretim elemanlarının 3. ve 4. Sınıf eğitiminde yer alan saz semailerine yönelik görüşleri alınmıştır. Alınan görüşler doğrultusunda toplamda 29 adet saz semaisine ulaşılmış ve bu saz semailerinin III. hanelerinde yer alan makam/çeşni geçkileri, parmak pozisyonlarının yoğunluğu dikkate alınarak biri araştırmacı olmak üzere toplamda üç uzman görüşü doğrultusunda bu çalışmada uygulanmak üzere beş adet saz semaisi belirlenmiştir. Araştırmada yer alan saz semailerinin isimleri ve bestecileri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Araştırmada yer alan saz semaisi
(Table 2. Saz Semais included in the study)

Eserin Adı	Bestecisi
ArazbarbuselikSazSemaisi	Refik Fersan
Ferahfeza Saz Semaisi	Tanburi Cemil Bey
Şedaraban Saz Semaisi	Tanburi Cemil Bey
Saba Saz Semaisi	Ethem Efendi
Hicazkar Saz Semaisi	Kemal Niyazi Seyhun

Araştırmada yer alan saz semailerinin belirlenmesinden sonra; İlk olarak çalışmada yer alan beş adet saz semaisine yönelik, öğrencilerin bu eserleri daha önce icra edip etmedikleri öğretim elemanlarına sorularak icra edilmediği bilgisine ulaşılmıştır. Bu aşamadan sonra deneyde yer alan altı klasik kemençe öğrencisine

belirlenen beş adet saz semaisinin III. hanelerinin icrasını deşifre olarak yapmaları istenmiş ve bu icra araştırmacı tarafından kayıt altına alınmıştır. Daha sonrasında ise araştırmacı tarafından, belirlenen saz semailerinin III. hanelerine yönelik alıştırmalar oluşturulmuş ve bu alıştırmalar öğrencilere on haftalık bir zaman dilimi içerisinde çalıştırılmıştır. Bu sürenin bitiminde ise öğrencilerden belirlenen beş adet saz semaisinin III. hanelerini yeniden icra etmeleri istenmiş ve ön test-son test arasındaki icra farkı uzman görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir.

3.1. Araştırma Grubu (Research Group)

Araştırmanın çalışma grubunu 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Türkiye’de Türk müziği eğitimi veren konservatuvarlarda üç telli klasik kemençe alanında öğrenim görmekte olan altı adet klasik kemençe öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan Öğrencilerin öğrenim görmekte olduğu üniversiteler; Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı, Gazi Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı, Selçuk Üniversitesi Dilek Sabancı Devlet Konservatuvarı ve Ömer Halisdemir Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarıdır.

3.2. Veri Toplama Aracı (Data Collection Tool)

3.2.1. Performans Dereceleme Ölçeği (Performance Rating Scale)

Araştırmanın deneysel boyutunda yer alan beş adet saz semaisinin belirlenmesi sonucunda kontrol grupsuz ön test-son test modelinin uygulama aşamasına geçilmiştir. Bu aşama için öncelikle araştırmacı tarafından öğrencilerin icrasındaki test edilmek istenen teknik güçlükleri içeren Performans Dereceleme Ölçeği geliştirilmiştir. Performans Dereceleme Ölçeği; öğrencinin gerçekleştirmesi beklenen performans tanımlarının, farklı boyut ve düzeylere bölünerek bir ölçekte gösterilmesidir (Sezer, 2005:64). Ölçek hazırlanırken öncelikle içerisinde yer alacak boyutlar belirlenmiştir. Bu aşamada müzik eğitimi ve ölçme değerlendirme alanında uzman üç öğretim elemanın görüşlerine başvurularak Performans Dereceleme Ölçeği oluşturulmuştur. Performans Dereceleme Ölçeği’nin içerisinde yer alan boyutlar; “Notaları doğru seslendirebilme, Tartımları doğru uygulayabilme, Parmak pozisyonlarını doğru kullanabilme, Kabul edilebilir bir tempoda seslendirebilme, Müzik cümlelerini doğru ifade edebilme ve Makam/Çeşni geçkilerini doğru seslendirebilme” olmak üzere altı grupta sınıflandırılmıştır.

Performans Dereceleme Ölçeği’nde yer alan ölçütler, 5’li likert tipine göre “ (1 Puan: Çok Zayıf), (2 Puan: Zayıf), (3 Puan: Orta), (4 Puan: İyi), (5 Puan: Çok İyi)” başarı düzeyleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Üç farklı gözlemci birbirinden bağımsız olarak her öğrencinin performansını bu dereceleme ölçeğindeki başarı düzeylerini dikkate alarak puanlamıştır. Her bir öğrencinin başarı puanı üç gözlemci tarafından verilen puanların ortalaması ($\bar{X}$) alınarak hesaplanmıştır. Ayrıca öğrencilerin başarı puanlarına göre başarı düzeyleri hesaplanmıştır. Öğrencilerin başarı düzeyleri hesaplanırken dereceleme ölçeğinde belirtilen puan aralıklarının (5-1=4, 4/5=0,80) katsayısı esas alınmıştır. Başarı puanı 1-1.80 arasında olan öğrenciler “çok zayıf”, 1.81-2.60 arasında olan öğrenciler “zayıf”, 2.61-3.40 arasında olan öğrenciler “orta”, 3.41-4.20 arasında olan öğrenciler “iyi” ve 4.21-5.00 arasında olan öğrenciler “çok iyi” düzeye alınmıştır.

3.2.2. Alıştırmaların Hazırlanması (The Preparation of Exercises)

Deneysel aşamada yer alan beş adet saz semaisinin III. hanelerine yönelik alıştırmaların hazırlanmasından önce, deney

grubundaki altı öğrenciye ön test uygulanmıştır. Bu aşamada öğrencilerden beş adet saz semaisinin III. haneleri icra etmeleri istenmiş ve bu icra kayıt altına alınmıştır. Kayıtlar klasik kemençe alanında uzman iki öğretim elemanı ve biri araştırmacı olmak üzere toplamda üç uzman tarafından değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, ilk olarak öğrencilerin eserlerin III. hanelerini icra etmeleri sırasında yaşadıkları güçlükler belirlenmiştir. Bu aşamadan sonra ise, araştırmacı tarafından her bir saz semaisinin III. hanesi için ve her bir öğrencinin bu eserlerin III. hanesini icra ederken yaşadıkları güçlükler için hazırlayıcı nitelikte alıştırma oluşturulmuştur.

3.3. Verilerin Analizi (Data Analysis)

Araştırmanın deneysel boyutundan elde edilen verilen çözümlenmesi aşamasında öğrencilerin ön test ve son test sonrasında yapmış oldukları kayıtların kamera kaydı; bir tanesi araştırmacı olmak üzere klasik kemençe alanında uzman üç uzman tarafından ayrı ayrı dinlenmiştir. Dinleme aşamasından sonra araştırmacı tarafından performans dereceleme ölçeğinde yer alan ölçütlere yönelik olarak yine üç uzman tarafından birbirinden bağımsız puanlama yapılmış, elde edilen puanların ortalaması alınmış ve öğrencilerin hem ön test hem de son test puanlarına ilişkin başarı düzeyleri belirlenmiştir.

Öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı örneklem sayısı 30'un altında olduğundan dolayı parametrik olmayan yöntemlerden Wilcoxon işaretli sıralar testi ile sınanmıştır. Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi, ön test-son test karşılaştırmalarında puanlar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek için kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2012:149-156). Veriler SPSS 22 programı kullanılarak analiz edilmiş ve anlamlılık düzeyi 0,05 alınmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM (FINDINGS AND COMMENTARY)

Bu bölümde; araştırmada yer alan saz semailerinin III. hanelerinin çalışma grubundaki öğrenciler tarafından icra edilmesi sırasında yaşanan güçlükler yönelik bilgilere yer verilmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

(Findings and Comments related with the First Sub-Problem)

4.1.1. Arazbarbuselik Saz Semaisinin III. Hanesinde Karşılaşılan Güçlüklerin Tespitine Yönelik Bulgular ve Yorum (Findings and Comments on Determining the Difficulties Experienced in the 3rd Hane of Arazbarbuselik Saz Semai)

Tablo 3'de araştırmanın deneysel boyutunda yer alan öğrencilerin, Arazbarbuselik saz semaisinin III. hanesinin icrası sırasında karşılaştıkları güçlükler yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 3. Arazbarbuselik saz semaisinin III. hanesinde karşılaşılan güçlükler
(Table 3. Difficulties experienced in the 3rd hane of arazbarbuselik saz semai)

Arazbarbuselik Saz Semaisi	Lisans Düzeyi Öğrenci Sayısı		Güçlük Çekilen Ölçüler	Teknik Güçlükler
	III	IV		
III. Hane	3	3	2, 3, 4, 5, 6, 7	Parmak Pozisyonu geçişleri Makam/Çeşni geçişleri

Tablo 3'den anlaşılacağı gibi; araştırmada lisans 3. ve 4. sınıftan üçer öğrenci olmak üzere toplamda 6 öğrenci yer almıştır. Arazbarbuselik saz semaisinin III. Hanesinin 2., 3., 4., 5., 6. ve 7. ölçülerinde güçlük çekildiği gözlenmiştir. Öğrencilerin teknik

güçlüklere yönelik olarak parmak pozisyonu ve makam/çeşni geçişlerinde sıkıntı yaşadıkları görülmektedir.

4.1.2. Ferahfeza Saz Semaisinin III. Hanesinde Karşılaşılan Güçlüklerin Tespitine Yönelik Bulgular ve Yorum (Findings and Comments on Determining the Difficulties Experienced in the 3rd Hane of Ferahfeza Saz Semai)

Tablo 4'de araştırmanın deneysel boyutunda yer alan öğrencilerin, ferahfeza saz semaisinin III. hanesinin icrası sırasında karşılaştıkları güçlüklerle yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4. Ferahfeza saz semaisinin III. hanesinde karşılaşılan güçlükler
(Table 4. Difficulties experienced in the 3rd hane of Ferahfeza saz semai)

Ferahfeza Saz Semaisi III. Hane	Lisans Düzeyi Öğrenci Sayısı		Güçlük Çekilen Ölçüler	Teknik Güçlükler
	III	IV		
	3	3	1, 2, 3, 4, 5, 6,	Tartımların yanlış çalınması Parmak pozisyonu geçişleri Makam/Çeşni geçişleri

Tablo 4'den anlaşılacağı gibi; araştırmada lisans 3. ve 4. sınıftan üçer öğrenci olmak üzere toplamda altı öğrenci yer almıştır. Ferahfeza saz semaisinin III. hanesinin 1.,3., 4.,5. ve 6. ölçülerinde güçlük çekildiği gözlenmiştir. Öğrencilerin teknik güçlüklerle yönelik olarak, nota tartımlarının yanlış çalınmasında, parmak pozisyonu geçişlerinde ve makam/ çeşni geçişlerinde sıkıntılar yaşadıkları görülmektedir.

4.1.3. Hicazkar Saz Semaisinin III. Hanesinde Karşılaşılan Güçlüklerin Tespitine Yönelik Bulgular ve Yorum (Findings and Comments on Determining the Difficulties Experienced in the 3rd Hane of HicazkarSazSemai)

Tablo 5.'de araştırmanın deneysel boyutunda yer alan öğrencilerin, hicazkar saz semaisinin III. hanesinin icrası sırasında karşılaştıkları güçlüklerle yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 5. Hicazkar saz semaisinin III. hanesinde karşılaşılan güçlükler
(Table 5. Difficulties experienced in the 3rd hane of hicazkar saz semai)

Hicazkâr Saz Semaisi III. Hane	Lisans Düzeyi Öğrenci Sayısı		Güçlük Çekilen Ölçüler	Teknik Güçlükler
	III	IV		
	3	3	1, 2, 3, 6	Parmak Pozisyonu geçişleri Makam/Çeşni geçişleri

Tablo 5'den anlaşılacağı gibi; araştırmada lisans 3. ve 4. sınıftan üçer öğrenci olmak üzere toplamda altı öğrenci yer almıştır. Hicazkar saz semaisinin III. hanesinin 1.,2., 3. ve6. ölçülerinde güçlük çekildiği gözlenmiştir. Öğrencilerin teknik güçlüklerle yönelik olarak parmak pozisyonu ve makam/ çeşni geçişlerinde sıkıntı yaşadıkları görülmektedir.

4.1.4. Saba Saz Semaisinin III. Hanesinde Karşılaşılan Güçlüklerin Tespitine Yönelik Bulgular ve Yorum (Findings and Comments on Determining the Difficulties Experienced in the 3rd Hane of Saba SazSemai)

Tablo 6'da araştırmancının deneysel boyutunda yer alan öğrencilerin, saba saz semaisinin III. hanesinin icrası sırasında karşılaştıkları güçlüklerle yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 6. Saba saz semaisinin III. hanesinde karşılaşılan güçlükler
(Table 6. Difficulties experienced in the 3rd hane of saba saz semai)

Saba Saz Semaisi III. Hane	Lisans Düzeyi Öğrenci Sayısı		Güçlük Çekilen Ölçüler	Teknik Güçlükler
	III	IV		
	3	3	3, 5, 6, 7	Parmak Pozisyonu geçişleri Makam/Çeşni geçişleri

Tablo 6'dan anlaşılacağı gibi; araştırmada lisans 3. ve 4. Sınıftan üçer öğrenci olmak üzere toplamda altı öğrenci yer almıştır. Saba saz semaisinin III. Hanesinin 3., 5., 6. ve 7. ölçülerinde güçlük yaşadıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin teknik güçlüklerle yönelik olarak parmak pozisyonu ve makam/çeşni geçişlerine yönelik problem duydukları görülmektedir.

4.1.5. Şedaraban Saz Semaisinin III. Hanesinde Karşılaşılan Güçlüklerin Tespitine Yönelik Bulgular ve Yorum (Findings and Comments on Determining the Difficulties Experienced in the 3rd Hane of Şedaraban Saz Semai)

Tablo 7'de araştırmancının deneysel boyutunda yer alan öğrencilerin, şedaraban saz semaisinin III. hanesinin icrası sırasında karşılaştıkları güçlüklerle yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 7. şedaraban saz semaisinin III. hanesinde karşılaşılan güçlükler
(Table 7. Difficulties experienced in the 3rd hane of şedaraban saz semai)

Şedaraban Saz Semaisi III. Hane	Lisans Düzeyi Öğrenci Sayısı		Güçlük Çekilen Ölçüler	Teknik Güçlükler
	III	IV		
	3	3	1, 2, 3, 4, 8	Parmak Pozisyonu geçişleri Makam/Çeşni geçişleri

Tablo 7'den anlaşılacağı gibi; araştırmada lisans 3. ve 4. sınıftan üçer öğrenci olmak üzere toplamda altı öğrenci yer almıştır. Şedaraban saz semaisinin III. Hanesinin 1.,2.,3.,4. ve 8.ölçülerinde güçlük çekildiği gözlenmiştir. Öğrencilerin teknik güçlüklerle yönelik olarak parmak pozisyonu ve makam/çeşni geçişlerinde sıkıntı yaşadıkları görülmektedir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum (Findings And Comments Related With The Second Sub-Problem)

Araştırmancının bu bölümünde; araştırmada yer alan saz semailerinin III. hanelerinin çalışma grubunda yer alan öğrenciler tarafından icrası sırasında karşılaşılan güçlüklerin giderilmesine yönelik oluşturulan hazırlayıcı alıştırmaların, uygulanan tek grup öntest-sontest deney modeli sonucunda elde edilen ortalama farklılıkları için Wilcoxon işaretli sıralar testi uygulanarak istatistiksel hesaplamaları yapılmış, bu puanlamalara ilişkin bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. Araştırmada yer alan öğrencilere "A, B, C, D, E, F" olmak üzere harfler verilmiştir. Ön test ve son testi belirtmek için

ise harflerin yanına "ön ve son" kelimeleri eklenmiştir (Aön, Ason). Bu kısımda yer alan eserlere yönelik verilerin sunulmasında saz semailerinin alfabetik sıralaması dikkate alınmıştır.

4.2.1. Arazbarbuselik Saz Semaisinin III. Hanesinin İcra Edilişindeki Ön Test ve Son Test Değerlendirilmelerine Yönelik Bulgular (Findings Related with the Preliminary Test and Final Test Evaluations on Performing the 3rd Hane of Arazbarbuselik Saz Semai)

Tablo 8'de Arazbarbuselik saz semaisinin III. hanesinin teknik alıştırmaların çalışılmasından önce ve sonra icra edilişindeki değerlendirmelerden elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo 8. Arazbarbuselik saz semaisinin III. hanesinin icra edilişindeki ön test ve son test değerlendirilmelerine yönelik bulgular

(Table 8. Findings related with the preliminary test and final test evaluations on performing the 3rd hane of arazbarbuselik saz semai)

Değer.	A		B		C		D		E		F		Ort. Puan		
	Aön	Ason	Bön	Bson	Cön	Cson	Dön	Dson	Eön	Eson	Fön	Fson	Ön Test	Son Test	
1	Puan	1.66	3.66	1.66	4.00	1.66	4,00	4.33	5.00	3.33	4.00	1.33	3.66	2.33	4.05
	Düzye	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok İyi	Çok İyi	Orta	İyi	Çok Zayıf	İyi	Zayıf	İyi
2	Puan	1.00	4.00	1.33	3.66	1.66	3.66	4.33	5.00	2.66	4.66	1.00	4.00	1.20	4.16
	Düzye	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok İyi	Çok İyi	Orta	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi
3	Puan	1.66	4.00	1.66	4.33	1.33	4.33	4.00	5.00	3.00	4.66	1.00	4.00	2.11	4.39
	Düzye	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	İyi	Çok İyi	Orta	Çok İyi	Çok Zayıf	İyi	Zayıf	Çok İyi
4	Puan	1.33	4.00	1.33	3.66	2.00	4.00	4.00	4.66	3.66	4,66	1.33	4.00	2.28	4.16
	Düzye	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Zayıf	İyi	İyi	Çok İyi	İyi	Çok İyi	Zayıf	İyi	Zayıf	İyi
5	Puan	1.00	3.33	1.00	4.00	1.66	4.00	4.33	4.66	3.00	4,00	1.33	3.33	2.05	3.89
	Düzye	Çok Zayıf	Orta	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok İyi	Çok İyi	Orta	İyi	Çok Zayıf	Orta	Zayıf	İyi
6	Puan	1.00	3.66	1.00	3.66	1.00	4.00	4.33	5.00	3.66	5.00	1.00	3.66	1.20	4.16
	Düzye	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok İyi	Çok İyi	İyi	Çok İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi

Tablo 8 incelendiğinde Arazbarbuselik saz semaisinin III. hanesine yönelik olarak geliştirilen teknik alıştırmaların, saz semaisini icra eden öğrencilerin çalışmasının ardından verilen değerlendirme puanlarının ortalamalarında, alıştırmaların çalışılmadan önce verilen puanlara oranla bir artış olduğu görülmektedir. Saz semailerinin III. hanelerini seslendiren "A, B, C, F" öğrencilerinin teknik alıştırmaların çalışılmasından sonra; "Notaları doğru seslendirebilme" ölçütünde çok zayıf düzeyden iyi düzeye doğru 3 basamak ilerleme sağladıkları görülmektedir. "E" öğrencisinin ise orta düzeyden 1 basamak ilerleme kaydederek iyi düzeye geldiği söylenebilir. "D" öğrencisi; alıştırmaların çalışılmasından önce çok iyi düzeyde olup, alıştırmaların çalışılmasından sonra da aynı düzeyde kalmıştır. "Tartımları doğru uygulayabilme" ölçütüne göre; teknik alıştırmaların çalışılmasından sonra "A, B, C, F" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden iyi düzeye 3 basamak, "E" öğrencisinin ise orta düzeyden iyi düzeye 1 basamak olarak değişiklikler gösteren ilerlemeler sağladıkları söylenebilir.

"D" öğrencisi ise; alıştırmaların çalışılmasından önce çok iyi düzeyde olup, alıştırmaların çalışılmasından sonra da aynı düzeyde kalmıştır. "Parmak pozisyonlarını doğru kullanabilme" ölçütüne göre; "A, B, C, F" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden iyi düzeye 3 basamak, "E" öğrencisinin orta düzeyden çok iyi düzeye 2 basamak, "D" öğrencisinin ise iyi düzeyden çok iyi düzeye gelerek 1 basamak olmak

üzere ilerlemeler kaydettikleri görülmektedir. "Kabul edilebilir tempoda çalma" ölçütüne göre; "A ve B" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden iyi düzeye gelerek 3 basamak, "C ve F" öğrencilerinin zayıf düzeyden iyi düzeye doğru 2 basamak, "D ve E" öğrencilerinin ise iyi düzeyden çok iyi düzeye doğru 1 basamak ilerleme sağladıkları görülmektedir. "Müzik cümlelerini doğru ifade edebilme" ölçütüne göre; "A ve F" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden 2 basamak ilerleme kaydederek orta düzeye, "B ve C" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden 3 basamak ilerleme göstererek iyi düzeye, "E" öğrencisinin orta düzeyden iyi düzeye doğru 1 basamaklık ilerlemelerinin olduğu söylenebilir. "D" öğrencisi ise; alıştırma çalışmalarından önce çok iyi düzeyde olup, alıştırma çalışmalarından sonra da aynı düzeyde kalmıştır. "Makam/Çeşni geçkilerini doğru seslendirebilme" ölçütüne göre; "A, B, C, F" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden iyi düzeye gelerek 3 basamak, "E" öğrencisinin ise iyi düzeyden çok iyi düzeye gelerek 1 basamak olarak değişiklikler gösteren ilerlemeler sağladıkları söylenebilir. "D" öğrencisi ise; alıştırma çalışmalarından önce çok iyi düzeyde olup, alıştırma çalışmalarından sonra da aynı düzeyde kalmıştır. Bütün değerlendirme ölçütlerine yönelik verilere genel olarak bakıldığında; "notaları doğru seslendirebilme" ölçütüne göre öğrencilerin ortalamalarında zayıf düzeyden iyi düzeye, "tartımları doğru uygulayabilme" ölçütüne göre çok zayıf düzeyden iyi düzeye, "parmak pozisyonlarını doğru kullanabilme" ölçütüne göre zayıf düzeyden çok iyi düzeye, "kabul edilebilir bir tempoda seslendirebilme" ölçütüne göre zayıf düzeyden iyi düzeye, "müzik cümlelerini doğru ifade edebilme" ölçütüne göre zayıf düzeyden iyi düzeye ve "makam/çeşni geçkilerini doğru seslendirebilme" ölçütüne göre ise çok zayıf düzeyden iyi düzeye doğru ilerlemeler kaydedildiği ortaya çıkmaktadır. Tablo 9'da Arazbarbuselik saz semaisinin III. hanesinin icra edilmişindeki ön test ve son test puanlarına ilişkin wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçlarına yönelik bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 9. Arazbarbuselik saz semaisinin III. hanesinin icra edilmişindeki ön test ve son test puanlarına ilişkin wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları

(Table 9. The Results of wilcoxon signed ranks test related with the preliminary test and final test scores for performing the 3rd hane of arazbarbuselik saz semai)

Değer.	Ölçütü	Test	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	Z	p
1	Son test- Ön test	Negatif Sıra	0	.00	.00	-2.214	.027*
		Pozitif Sıra	6	3.50	21.00		
		Eşit	0				
		Toplam	6				
2	Son test- Ön test	Negatif Sıra	0	.00	.00	-2.214	.027*
		Pozitif Sıra	6	3.50	21.00		
		Eşit	0				
		Toplam	6				
3	Son test- Ön test	Negatif Sıra	0	.00	.00	-2.207	.027*
		Pozitif Sıra	6	3.50	21.00		
		Eşit	0				
		Toplam	6				
4	Son test- Ön test	Negatif Sıra	0	.00	.00	-2.207	.027*
		Pozitif Sıra	6	3.50	21.00		
		Eşit	0				
		Toplam	6				
5	Son test- Ön test	Negatif Sıra	0	.00	.00	-2.201	.028*
		Pozitif Sıra	6	3.50	21.00		
		Eşit	0				
		Toplam	6				
6	Son test- Ön test	Negatif Sıra	0	.00	.00	-2.226	.026*
		Pozitif Sıra	6	3.50	21.00		
		Eşit	0				
		Toplam	6				

*p<0.05

Tablo 9 incelendiğinde öğrencilerin Arazbarbuselik saz semaisinin III. hanesinin teknik alıştırılmaların çalışılmasından önce ve sonra icra edilişindeki değerlendirmelerden elde edilen ön test puanları ile son test puanları arasında değerlendirme ölçütlerinin tamamında son test puanları lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p < 0.05$). Bu bulgular hazırlanan teknik alıştırılmaların, öğrencilerin notaları doğru seslendirebilme, tartımları doğru uygulayabilme, parmak pozisyonlarını doğru kullanabilme, kabul edilebilir bir tempoda seslendirebilme, müzik cümlelerini doğru ifade edebilme ve makam/çeşni geçkilerini doğru seslendirebilme düzeylerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

4.2.2. Ferahfeza Saz Semaisinin III. Hanesinin İcra Edilişindeki Ön Test ve Son Test Değerlendirilmelerine Yönelik Bulgular (Findings Related with the Preliminary Test and Final Test Evaluations on Performing the 3rd Hane of Ferahfeza Saz Semai)

Tablo 10'da ferahfeza saz semaisinin III. hanesinin teknik alıştırılmaların çalışılmasından önce ve sonra icra edilişindeki değerlendirmelerden elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo 10. Ferahfeza saz semaisinin III. hanesinin icra edilişindeki ön test ve son test değerlendirilmelerine yönelik bulgular
(Table 10. Findings related with the preliminary test and final test evaluations on performing the 3rd hane of ferahfeza saz semai)

Değer. Ölçütü	A		B		C		D		E		F		Ortalama Puan		
	Aön	Ason	Bön	Bson	Cön	Cson	Dön	Dson	Eön	Eson	Fön	Fson	Ön test	Son test	
1	Puan	1.00	4.00	2.00	4.00	2.33	4.66	4.66	5.00	2.66	4.00	2.00	3.66	2.44	4.22
	Düzyey	Çok Zayıf	İyi	Zayıf	İyi	Zayıf	Çok İyi	Çok İyi	Çok İyi	Orta	İyi	Zayıf	İyi	Zayıf	Çok İyi
2	Puan	1.00	4.00	1.33	4.00	2.66	4.66	4.00	5.00	3.66	4.66	2.33	4.00	2.50	4.39
	Düzyey	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Orta	Çok İyi	İyi	Çok İyi	İyi	Çok İyi	Zayıf	İyi	Zayıf	Çok İyi
3	Puan	1.33	4.66	1.66	5.00	2.00	5.00	4.33	5.00	3.00	4.33	2.00	3.66	2.39	4.61
	Düzyey	Çok Zayıf	Çok İyi	Çok Zayıf	Çok İyi	Zayıf	Çok İyi	Çok İyi	Çok İyi	Orta	Çok İyi	Zayıf	İyi	Zayıf	Çok İyi
4	Puan	1.66	4.66	2.00	4.66	3.00	4.33	4.00	5.00	3.66	4.66	2.33	4.00	2.78	4.55
	Düzyey	Çok Zayıf	Çok İyi	Zayıf	Çok İyi	Orta	Çok İyi	İyi	Çok İyi	İyi	Çok İyi	Zayıf	İyi	Orta	Çok İyi
5	Puan	2.00	4.00	1.00	4.00	1.66	4.33	4.33	5.00	2.33	4.00	1.33	3.33	2.10	4.11
	Düzyey	Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	Çok İyi	Çok İyi	Çok İyi	Zayıf	İyi	Çok Zayıf	Orta	Zayıf	İyi
6	Puan	1.66	4.00	1.66	4.00	1.66	4.66	4.66	5.0	2.66	4.00	1.33	3.66	2.27	4.22
	Düzyey	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	Çok İyi	Çok İyi	Çok İyi	Orta	İyi	Çok Zayıf	İyi	Zayıf	Çok İyi

Tablo 10 incelendiğinde Ferahfeza saz semaisinin III. hanesine yönelik olarak geliştirilen teknik alıştırılmaların, saz semaisini icra eden öğrencilerin çalışmasının ardından verilen değerlendirme puanlarının ortalamalarında, alıştırılmaların çalışılmadan önce verilen puanlara oranla bir artış olduğu görülmektedir. Ferahfeza saz semaisinin III. hanesini seslendiren "B ve F" öğrencilerinin teknik alıştırılmaların çalışılmasından sonra; "Notaları doğru seslendirebilme" ölçütünde zayıf düzeyden iyi düzyeye doğru 2 basamak ilerleme sağladıkları, "C" öğrencisinin zayıf düzeyden 3 basamaklık bir artış göstererek çok iyi düzyeye doğru ilerleme kaydettiği, "A" öğrencisinin alıştırılmaların çalışılmasından sonra aynı ölçüte göre çok zayıf düzeyden, iyi düzyeye doğru 3 basamak ilerleme sağladığı, "E" öğrencisinin ise; orta düzeyden 1 basamak ilerleme kaydederek iyi düzyeye geldiği söylenebilir. "D" öğrencisi ise; alıştırılmaların çalışılmasından önce çok iyi düzeyde olup, alıştırılmaların çalışılmasından sonra da aynı düzeyde kalmıştır. "Tartımları doğru

uygulayabilme" ölçütüne göre teknik alıştırmaların çalışılmasından sonra "A ve B" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden 3 basamak, "F" öğrencisinin zayıf düzeyden 2 basamak ve "E" öğrencisinin ise iyi düzeyden 1 basamak olarak değişiklikler gösteren ilerlemeler sağladıkları söylenebilir. "D" öğrencisinin iyi düzeyden çok iyi düzeye geldiği ve "C" öğrencisinin ise; orta düzeyden çok iyi düzeye geldiği görülmektedir. "Parmak pozisyonlarını doğru kullanabilme" ölçütüne göre; "A ve B" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden 4 basamak, "C" öğrencisinin zayıf düzeyden 3 basamak ilerlemeler sağladıklarını söylemek mümkündür. "D" öğrencisi ise; alıştırmaların çalışılmasından önce çok iyi düzeyde olup, alıştırmaların çalışılmasından sonra da aynı düzeyde kalmıştır. "E" öğrencisi orta düzeyden 2 basamak ve "F" öğrencisi zayıf düzeyden 2 basamak olmak üzere ilerleme kaydettikleri görülmektedir. "Kabul edilebilir tempoda çalma" ölçütüne göre; "A" öğrencisi çok zayıf düzeyden çok iyi düzeye gelerek 4 basamak, "B" öğrencisi zayıf düzeyden çok iyi düzeye gelerek 3 basamak, "D ve E" öğrencilerinin ise iyi düzeyden çok iyi düzeye doğru 1 basamak ilerleme sağladıkları görülmektedir. "C" öğrencisi orta düzeyden çok iyi düzeye doğru 2 basamak, "F" öğrencisi ise zayıf düzeyden iyi düzeye doğru 2 basamak olarak değişiklik gösterebilen ilerlemeler sağladıklarını söylemek mümkündür.

"Müzik cümlelerini doğru ifade edebilme" ölçütüne göre; "A ve E" öğrencilerinin zayıf düzeyden 2 basamak ilerleme kaydederek iyi düzeye, "B" öğrencisinin çok zayıf düzeyden 3 basamak ilerleme göstererek iyi düzeye, "C" öğrencisinin çok zayıf düzeyden 4 basamak ilerleme kaydederek çok iyi düzeye, "F" öğrencisinin ise; çok zayıf düzeyden 2 basamaklık bir ilerleme göstererek orta düzeye geldikleri görülmektedir. "D" öğrencisi ise; alıştırmaların çalışılmasından önce çok iyi düzeyde olup, alıştırmaların çalışılmasından sonra da aynı düzeyde kalmıştır. "Makam/Çeşni geçkilerini doğru seslendirebilme" ölçütüne göre; "A ve B" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden iyi düzeye gelerek 3 basamak, "C" öğrencisinin ise; çok zayıf düzeyden çok iyi düzeye doğru 4 basamak olarak değişiklik gösterebilen ilerlemeler sağladıkları görülmektedir. "E" öğrencisi için orta düzeyden iyi düzeye doğru 1 basamak, "F" öğrencisi için çok zayıf düzeyden iyi düzeye doğru 3 basamaklık ilerlemelerin olduğu söylenebilir. "D" öğrencisi ise; alıştırmaların çalışılmasından önce çok iyi düzeyde olup, alıştırmaların çalışılmasından sonra da aynı düzeyde kalmıştır.

Bütün değerlendirme ölçütlerine yönelik verilere genel olarak bakıldığında; "notaları doğru seslendirebilme" ölçütüne göre öğrencilerin ortalamalarında zayıf düzeyden çok iyi düzeye, "tartımları doğru uygulayabilme" ölçütüne göre zayıf düzeyden çok iyi düzeye, "parmak pozisyonlarını doğru kullanabilme" ölçütüne göre zayıf düzeyden çok iyi düzeye, "kabul edilebilir bir tempoda seslendirebilme" ölçütüne göre orta düzeyden çok iyi düzeye, "müzik cümlelerini doğru ifade edebilme" ölçütüne göre zayıf düzeyden iyi düzeye ve "makam/çeşni geçkilerini doğru seslendirebilme" ölçütüne göre ise zayıf düzeyden çok iyi düzeye doğru ilerlemeler kaydedildiği ortaya çıkmaktadır. Tablo 11'de Ferahfeza saz semaisinin III. hanesinin icra edilmişindeki ön test ve son test puanlarına ilişkin wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçlarına yönelik bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 11 incelendiğinde öğrencilerin Ferahfeza saz semaisinin III. hanesinin teknik alıştırmaların çalışılmasından önce ve sonra icra edilmişindeki değerlendirmelerden elde edilen ön test puanları ile son test puanları arasında değerlendirme ölçütlerinin tamamında son test puanları lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p < 0.05$). Bu bulgular hazırlanan teknik alıştırmaların öğrencilerin notaları doğru seslendirebilme, ritimleri doğru uygulayabilme, parmak pozisyonlarını doğru kullanabilme, kabul edilebilir bir tempoda seslendirebilme,

müzik cümlelerini doğru ifade edebilme ve makam/çeşni geçkilerini doğru seslendirebilme düzeylerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 11. Ferahfeza saz semaisinin III. hanesinin icra edilişindeki ön test ve son test puanlarına ilişkin wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları

(Table 11. The Results of wilcoxon signed ranks test related with the preliminary test and final test scores for performing the 3rd hane of ferahfeza saz semai)

Değer. Ölçütü	Test	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	Z	p	
1	Son test- Ön test	Negatif Sıra	0	.00	.00		
		Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.201	.028*
		Eşit	0				
		Toplam	6				
2	Son test- Ön test	Negatif Sıra	0	.00	.00		
		Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.207	.027*
		Eşit	0				
		Toplam	6				
3	Son test- Ön test	Negatif Sıra	0	.00	.00		
		Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.201	.028*
		Eşit	0				
		Toplam	6				
4	Son test- Ön test	Negatif Sıra	0	.00	.00		
		Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.207	.027*
		Eşit	0				
		Toplam	6				
5	Son test- Ön test	Negatif Sıra	0	.00	.00		
		Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.207	.027*
		Eşit	0				
		Toplam	6				
6	Son test- Ön test	Negatif Sıra	0	.00	.00		
		Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.207	.027*
		Eşit	0				
		Toplam	6				

*p<0.05

4.2.3. Hicazkâr Saz Semaisinin III. Hanesinin İcra Edilişindeki Ön Test Ve Son Test Değerlendirilmelerine Yönelik Bulgular (Findings Related with the Preliminary Test and Final Test Evaluations on Performing the 3rd Hane of Hicazkar Saz Semai)

Tablo 12’de hicazkâr saz semaisinin III. hanesinin teknik alıştırmaların çalışılmasından önce ve sonra icra edilişindeki değerlendirmelerden elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo 12 incelendiğinde Hicazkar saz semaisinin III. hanesine yönelik olarak geliştirilen teknik alıştırmaların, saz semaisini icra eden öğrencilerin çalışmasının ardından verilen değerlendirme puanlarının ortalamalarında, alıştırmaların çalışılmadan önce verilen puanlara oranla bir artış olduğu görülmektedir. Hicazkar saz semaisinin III. hanesini seslendiren “A, B ve C” öğrencilerinin “Notaları doğru seslendirebilme” ölçütünde çok zayıf düzeyden 3 basamak, “E ve F” öğrencilerinin ise; zayıf düzeyden iyi düzeye 2 basamak olarak değişiklik gösterebilen ilerlemeler sağladıkları görülmektedir. “D” öğrencisi ise; alıştırmaların çalışılmasından önce çok iyi düzeyde olup, alıştırmaların çalışılmasından sonra da aynı düzeyde kalmıştır. “Tartımları doğru uygulayabilme” ölçütüne göre teknik alıştırmaların çalışılmasından sonra “A ve B” öğrencilerinin çok zayıf düzeyden 4 basamak, “C” öğrencisinin çok zayıf düzeyden 3 basamak, “E” öğrencisinin orta düzeyden 1 basamak ve “F” öğrencisinin ise; çok zayıf düzeyden 3 basamak olarak değişiklikler gösteren ilerlemeler sağladıkları söylenebilir. “D” öğrencisinin iyi düzeyden çok iyi düzeye geldiği görülmektedir.

Tablo 12. Hicazkar saz semaisinin III. hanesinin icra edilişindeki ön test ve son test değerlendirilmelerine yönelik bulgular
(Table 12. Findings related with the preliminary test and final test evaluations on performing the 3rd hane of hicazkar saz semai)

Değer. Ölçütü	A		B		C		D		E		F		Ort. Puan		
	Aön	Ason	Bön	Bson	Cön	Cson	Dön	Dson	Eön	Eson	Fön	Fson	Ön Test	Son Test	
1	Puan	1.00	4.00	1.00	3.66	1.66	3.66	4.66	5.00	2.00	4.00	2.00	3.66	2.05	4.00
	Düzye	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok İyi	Çok İyi	Zayıf	İyi	Zayıf	İyi	Zayıf	İyi
2	Puan	1.33	5.00	1.00	5.00	1.33	4.00	4.00	5.00	2.66	4.00	1.66	3.66	2.00	4.44
	Düzye	Çok Zayıf	Çok İyi	Çok Zayıf	Çok İyi	Çok Zayıf	İyi	İyi	Çok İyi	Orta	İyi	Çok Zayıf	İyi	Zayıf	Çok İyi
3	Puan	1.00	4.66	1.00	5.00	1.00	3.66	4.00	5.00	2.66	4.33	1.00	3.66	1.78	4.39
	Düzye	Çok Zayıf	Çok İyi	Çok Zayıf	Çok İyi	Çok Zayıf	İyi	İyi	Çok İyi	Orta	Çok İyi	Zayıf	İyi	Çok Zayıf	Çok İyi
4	Puan	1.00	4.33	1.00	4.33	1.33	4.00	4.66	5.00	3.00	4.66	1.33	4.00	2.05	4.39
	Düzye	Çok Zayıf	Çok İyi	Çok Zayıf	Çok İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok İyi	Çok İyi	Orta	Çok İyi	Çok Zayıf	İyi	Zayıf	Çok İyi
5	Puan	1.00	4.33	1.00	3.66	1.00	3.66	4.66	5.00	2.33	4.66	1.00	3.33	1.83	4.11
	Düzye	Çok Zayıf	Çok İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok İyi	Çok İyi	Zayıf	Çok İyi	Çok Zayıf	Orta	Zayıf	İyi
6	Puan	1.00	3.66	1.00	3.66	1.33	3.66	4.33	5.00	2.33	4.33	1.00	3.33	1.83	3.94
	Düzye	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok İyi	Çok İyi	Zayıf	Çok İyi	Çok Zayıf	Orta	Zayıf	İyi

"Parmak pozisyonlarını doğru kullanabilme" ölçütüne göre; "A ve B" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden 4 basamak, "C" öğrencisinin çok zayıf düzeyden 3 basamak, "F" öğrencisinin ise zayıf düzeyden 2 basamak olarak değişiklikler gösterebilen ilerlemeler sağladıklarını söylemek mümkündür. "E" öğrencisi orta düzeyden 2 basamak ve "D" öğrencisi iyi düzeyden 1 basamak olmak üzere ilerleme kaydettikleri görülmektedir. "Kabul edilebilir tempoda çalma" ölçütüne göre; "A ve B" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden çok iyi düzeye gelerek 4 basamak, "C ve F" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden iyi düzeye gelerek 3 basamak "E" öğrencisinin orta düzeyden çok iyi düzeye gelerek 2 basamak ilerleme sağladıklarını görülmektedir. "D" öğrencisi ise; alıştırmaların çalışılmasından önce çok iyi düzeyde olup, alıştırmaların çalışılmasından sonra da aynı düzeyde kalmıştır.

"Müzik cümlelerini doğru ifade edebilme" ölçütüne göre; "A" öğrencisinin çok zayıf düzeyden 4 basamak ilerleme kaydederek çok iyi düzeye, "B ve C" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden 3 basamak ilerleme kaydederek iyi düzeye, "E" öğrencisinin zayıf düzeyden 3 basamak ilerleme göstererek iyi düzeye ve "F" öğrencisinin ise çok zayıf düzeyden orta düzeye 1 basamak ilerleme kaydettiklerini söylemek mümkündür. "D" öğrencisi ise; alıştırmaların çalışılmasından önce çok iyi düzeyde olup, alıştırmaların çalışılmasından sonra da aynı düzeyde kalmıştır. "Makam/Çeşni geçkilerini doğru seslendirebilme" ölçütüne göre; "A, B ve C" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden iyi düzeye gelerek 3 basamak, "D" öğrencisi ise; alıştırmaların çalışılmasından önce çok iyi düzeyde olup, alıştırmaların çalışılmasından sonra da aynı düzeyde kalmıştır. "E" öğrencisi için zayıf düzeyden çok iyi düzeye doğru 3 basamak, "F" öğrencisinin ise çok zayıf düzeyden orta düzeye doğru 2 basamak ilerleme kaydettiğini söylemek mümkündür.

Bütün değerlendirme ölçütlerine yönelik verilere genel olarak bakıldığında; "notaları doğru seslendirebilme" ölçütüne göre öğrencilerin ortalamalarında zayıf düzeyden iyi düzeye, "tartımları doğru uygulayabilme" ölçütüne göre zayıf düzeyden çok iyi düzeye, "parmak pozisyonlarını doğru kullanabilme" ölçütüne göre çok zayıf düzeyden çok iyi düzeye, "kabul edilebilir bir tempoda seslendirebilme" ölçütüne göre zayıf düzeyden çok iyi düzeye, "müzik cümlelerini doğru ifade edebilme" ölçütüne göre zayıf düzeyden iyi düzeye ve "makam/çeşni geçkilerini doğru seslendirebilme" ölçütüne göre ise zayıf düzeyden iyi düzeye doğru ilerlemeler kaydedildiği

ortaya çıkmaktadır. Tablo 13.'de Hicazkar saz semaisinin III. hanesinin icra edilişindeki ön test ve son test puanlarına ilişkin wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçlarına yönelik bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 13. Hicazkar saz semaisinin III. hanesinin icra edilişindeki ön test ve son test puanlarına ilişkin wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları

(Table 13. The Results of wilcoxon signed ranks test related with the preliminary test and final test scores for performing the 3rd hane of hicazkar saz semai)

Değer.	Ölçütü	Test	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	Z	p
1	Son test- Ön test	Negatif Sıra	0	.00	.00		
		Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.207	.027*
		Eşit	0				
		Toplam	6				
2	Son test- Ön test	Negatif Sıra	0	.00	.00		
		Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.201	.028*
		Eşit	0				
		Toplam	6				
3	Son test- Ön test	Negatif Sıra	0	.00	.00		
		Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.207	.027*
		Eşit	0				
		Toplam	6				
4	Son test- Ön test	Negatif Sıra	0	.00	.00		
		Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.214	.027*
		Eşit	0				
		Toplam	6				
5	Son test- Ön test	Negatif Sıra	0	.00	.00		
		Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.214	.027*
		Eşit	0				
		Toplam	6				
6	Son test- Ön test	Negatif Sıra	0	.00	.00		
		Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.214	.027*
		Eşit	0				
		Toplam	6				

*p<0.05

Tablo 13 incelendiğinde öğrencilerin Hicazkarsaz semaisinin III. hanesinin teknik alıştırma çalışmalarından önce ve sonra icra edilişindeki değerlendirmelerden elde edilen ön test puanları ile son test puanları arasında değerlendirme ölçütlerinin tamamında son test puanları lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur (p<0.05). Bu bulgular hazırlanan teknik alıştırma çalışmalarının öğrencilerin notaları doğru seslendirebilme, tartımları doğru uygulayabilme, parmak pozisyonlarını doğru kullanabilme, kabul edilebilir bir tempoda seslendirebilme, müzik cümlelerini doğru ifade edebilme ve makam/çeşni geçkilerini doğru seslendirebilme düzeylerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

4.2.4. Saba Saz Semaisinin III. Hanesinin İcra Edilişindeki Ön Test Ve Son Test Değerlendirilmelerine Yönelik Bulgular (Findings Related with the Preliminary Test and Final Test Evaluations on Performing the 3rd Hane of Saba Saz Semai)

Tablo 14'de saba saz semaisinin III. hanesinin teknik alıştırma çalışmalarından önce ve sonra icra edilişindeki değerlendirmelerden elde edilen bulgular yer almaktadır. Tablo 14 incelendiğinde Saba saz semaisinin III. hanesine yönelik olarak geliştirilen teknik alıştırma çalışmalarının, saz semaisini icra eden öğrencilerin çalışmasının ardından verilen değerlendirme puanlarının ortalamalarında, alıştırma çalışmalarından önce verilen puanlara oranla bir artış olduğu görülmektedir. Saba saz semaisinin III. hanesini seslendiren "A, B ve C" öğrencilerinin "Notaları doğru

seslendirebilme" çok zayıf düzeyden 3 basamak, "E" öğrencisinin orta düzeyden 1 basamak ve "F" öğrencisinin ise çok zayıf düzeyden 3 basamak olarak değişiklik gösterebilen ilerlemeler sağladıkları görülmektedir. "D" öğrencisinin iyi düzeyden çok iyi düzeye doğru 1 basamak ilerlediği görülmektedir. "Tartımları doğru uygulayabilme" ölçütüne göre teknik alıştırımların çalışılmasından sonra "A, B ve C" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden 3 basamak ilerleme kaydederek iyi düzeye, "E" öğrencisinin iyi düzeyden 1 basamak ilerleme göstererek çok iyi düzeye, "F" öğrencisinin ise; çok zayıf düzeyden 3 basamaklık bir ilerleme göstererek iyi düzeye geldikleri görülmektedir.

Tablo 14. Saba Saz Semaisinin III. Hanesinin İcra Edilişindeki Ön Test ve Son Test Değerlendirilmelerine Yönelik Bulgular
(Table 14. Findings Related with the Preliminary Test and Final Test Evaluations on Performing the 3rd Hane of Saba SazSemai)

Değer. Ölçütü	A		B		C		D		E		F		Ort. Puan		
	Aön	Ason	Bön	Bson	Cön	Cson	Dön	Dson	Eön	Eson	Fön	Fson	Ön Test	Son Test	
1	Puan	1.00	4.00	1.00	4.00	1.00	4.00	4.00	5.00	2.66	4.00	1.66	3.66	1.89	4.11
	Düzye	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	İyi	Çok İyi	Orta	İyi	Çok Zayıf	İyi	Zayıf	İyi
2	Puan	1.00	4.00	1.00	4.00	1.33	4.00	4.33	5.00	3.66	4.66	1.66	4.00	2.16	4.28
	Düzye	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok İyi	Çok İyi	İyi	Çok İyi	Çok Zayıf	İyi	Zayıf	Çok İyi
3	Puan	1.00	5.00	1.00	4.66	1.33	4.66	4.00	5.00	2.66	4.33	1.00	4.00	1.83	4.61
	Düzye	Çok Zayıf	Çok İyi	Çok Zayıf	Çok İyi	Çok Zayıf	Çok İyi	İyi	Çok İyi	Orta	Çok İyi	Çok Zayıf	İyi	Zayıf	Çok İyi
4	Puan	1.33	4.33	1.66	4.33	1.00	4.00	4.66	5.00	3.66	5.00	1.66	4.33	2.33	4.50
	Düzye	Çok Zayıf	Çok İyi	Çok Zayıf	Çok İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok İyi	Çok İyi	İyi	Çok İyi	Çok Zayıf	Çok İyi	Zayıf	Çok İyi
5	Puan	1.00	4.00	1.00	4.33	1.00	4.00	4.00	5.00	2.33	4.00	1.00	3.66	1.72	4.17
	Düzye	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	Çok İyi	Çok Zayıf	İyi	İyi	Çok İyi	Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi
6	Puan	1.00	4.00	1.00	4.00	1.00	4.00	4.00	5.00	2.33	4.00	1.00	3.66	1.72	4.11
	Düzye	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	İyi	Çok İyi	Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi

"D" öğrencisi ise; alıştırımların çalışılmasından önce çok iyi düzeyde olup, alıştırımların çalışılmasından sonra da aynı düzeyde kalmıştır. "Parmak pozisyonlarını doğru kullanabilme" ölçütüne göre; "A, B ve C" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden 4 basamak, "D" öğrencisinin ise iyi düzeyden 1 basamak olarak değişiklikler gösterebilen ilerlemeler sağladıklarını söylemek mümkündür. "E" öğrencisi orta düzeyden 2 basamak ve "F" öğrencisi çok zayıf düzeyden 3 basamak olmak üzere ilerleme kaydettikleri görülmektedir. "Kabul edilebilir tempoda çalma" ölçütüne göre; "A, B ve F" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden çok iyi düzeye gelerek 4 basamak, "E" öğrencisinin iyi düzeyden çok iyi düzeye gelerek 1 basamak, "C" öğrencisinin ise çok zayıf düzeyden iyi düzeye doğru 3 basamak ilerleme sağladıkları görülmektedir. "D" öğrencisi ise; alıştırımların çalışılmasından önce çok iyi düzeyde olup, alıştırımların çalışılmasından sonra da aynı düzeyde kalmıştır.

"Müzik cümlelerini doğru ifade edebilme" ölçütüne göre; "A, C ve F" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden 3 basamak ilerleme kaydederek iyi düzeye, "B" öğrencisinin çok zayıf düzeyden 4 basamak ilerleme kaydederek çok iyi düzeye, "D" öğrencisinin iyi düzeyden 1 basamak ilerleyerek çok iyi düzeye, "E" öğrencisinin ise zayıf düzeyden 2 basamak ilerleme göstererek iyi düzeye geldiklerini söylemek mümkündür. "Makam/Çeşni geçkilerini doğru seslendirebilme" ölçütüne göre; "A, B, C ve F" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden iyi düzeye gelerek 3 basamak, "D" öğrencisinin ise; iyi düzeyden çok iyi düzeye doğru 1 basamak olarak değişiklik gösterebilen ilerlemeler sağladıkları görülmektedir. "E" öğrencisi için zayıf düzeyden iyi düzeye doğru 1 basamak ilerleme kaydettiği görülmektedir. Bütün

değerlendirme ölçütlerine yönelik verilere genel olarak bakıldığında; "notaları doğru seslendirebilme" ölçütüne göre öğrencilerin ortalamalarında zayıf düzeyden iyi düzeye, "tartımları doğru uygulayabilme" ölçütüne göre zayıf düzeyden çok iyi düzeye, "parmak pozisyonlarını doğru kullanabilme" ölçütüne göre zayıf düzeyden çok iyi düzeye, "kabul edilebilir bir tempoda seslendirebilme" ölçütüne göre zayıf düzeyden çok iyi düzeye, "müzik cümlelerini doğru ifade edebilme" ölçütüne göre çok zayıf düzeyden iyi düzeye ve "makam/çeşni geçkilerini doğru seslendirebilme" ölçütüne göre ise çok zayıf düzeyden iyi düzeye doğru ilerlemeler kaydedildiği ortaya çıkmaktadır. Tablo 15.'de Saba saz semaisinin III. hanesinin icra edilmişindeki ön test ve son test puanlarına ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçlarına yönelik bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 15. Saba saz semaisinin III. hanesinin icra edilmişindeki ön test ve son test puanlarına ilişkin wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları

(Table 15. The Results of wilcoxon signed ranks test related with the preliminary test and final test scores for performing the 3rd hane of saba saz semai)

Değer. Ölçütü	Test	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	Z	p
1	Negatif Sıra	0	.00	.00		
	Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.226	.026*
	Eşit	0				
	Toplam	6				
2	Negatif Sıra	0	.00	.00		
	Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.207	.027*
	Eşit	0				
	Toplam	6				
3	Negatif Sıra	0	.00	.00		
	Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.201	.028*
	Eşit	0				
	Toplam	6				
4	Negatif Sıra	0	.00	.00		
	Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.214	.027*
	Eşit	0				
	Toplam	6				
5	Negatif Sıra	0	.00	.00		
	Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.207	.027*
	Eşit	0				
	Toplam	6				
6	Negatif Sıra	0	.00	.00		
	Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.226	.026*
	Eşit	0				
	Toplam	6				

*p<0.05

Tablo 15 incelendiğinde öğrencilerin Saba saz semaisinin III. hanesinin teknik alıştırmaların çalışılmasından önce ve sonra icra edilmişindeki değerlendirmelerden elde edilen ön test puanları ile son test puanları arasında değerlendirme ölçütlerinin tamamında son test puanları lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur (p<0.05). Bu bulgular hazırlanan teknik alıştırmaların öğrencilerin notaları doğru seslendirebilme, ritimleri doğru uygulayabilme, parmak pozisyonlarını doğru kullanabilme, kabul edilebilir bir tempoda seslendirebilme, müzik cümlelerini doğru ifade edebilme ve makam/çeşni geçkilerini doğru seslendirebilme düzeylerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

4.2.5. Şedaraban Saz Semaisinin III. Hanesinin İcra Edilişindeki Ön Test ve Son Test Değerlendirilmelerine Yönelik Bulgular (Findings Related with the Preliminary Test and Final Test Evaluations on Performing the 3rd Hane of Şedaraban Saz Semai)

Tablo 16'da Şedaraban saz semaisinin III. hanesinin teknik alıştırılmaların çalışılmasından önce ve sonra icra edilişindeki değerlendirmelerden elde edilen bulgular yer almaktadır. Tablo 16 incelendiğinde Şedaraban saz semaisinin III. hanesine yönelik olarak geliştirilen teknik alıştırılmaların, saz semaisini icra eden öğrencilerin çalışmasının ardından verilen değerlendirme puanlarının ortalamalarında, alıştırılmaların çalışılmadan önce verilen puanlara oranla bir artış olduğu görülmektedir. Şedaraban saz semaisinin III. hanesini seslendiren "A ve B" öğrencilerinin "Notaları doğru seslendirebilme" ölçütüne göre çok zayıf düzeyden 3 basamak, "C ve E" öğrencilerinin zayıf düzeyden 2 basamak, "F" öğrencisinin ise çok zayıf düzeyden 2 basamak olarak değişiklik gösterebilen ilerlemeler sağladıkları görülmektedir. "D" öğrencisi ise; alıştırılmaların çalışılmasından önce çok iyi düzeyde olup, alıştırılmaların çalışılmasından sonra da aynı düzeyde kalmıştır.

Tablo 16. Şedaraban Saz Semaisinin III. hanesinin icra edilişindeki ön test ve son test değerlendirilmelerine yönelik bulgular
(Table 16. Findings related with the preliminary test and final test evaluations on performing the 3rd hane of şedaraban saz semai)

Değer. Ölçütü	A		B		C		D		E		F		Ort. Puan		
	Aön	Ason	Bön	Bson	Cön	Cson	Dön	Dson	Eön	Eson	Fön	Fson	Ön Test	Son Test	
1	Puan	1.00	4.00	1.00	3.66	2.00	4.00	4.66	5.00	2.33	4.00	1.66	3.33	2.11	4.00
	Düzye	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Zayıf	İyi	Çok İyi	Çok İyi	Zayıf	İyi	Çok Zayıf	Orta	Zayıf	İyi
2	Puan	1.00	4.00	1.00	4.00	1.66	4.00	4.00	5.00	3.00	4.66	2.66	3.66	2.22	4.22
	Düzye	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	İyi	Çok İyi	Orta	Çok İyi	Orta	İyi	Zayıf	Çok İyi
3	Puan	1.00	4.33	1.00	4.00	2.00	4.33	4.00	5.00	2.33	4.66	2.66	4.00	2.17	4.39
	Düzye	Çok Zayıf	Çok İyi	Çok Zayıf	İyi	Zayıf	Çok İyi	İyi	Çok İyi	Zayıf	Çok İyi	Orta	İyi	Zayıf	Çok İyi
4	Puan	1.33	4.00	1.33	4.00	2.00	4.00	4.66	5.00	3.00	4.66	2.00	4.00	2.39	4.28
	Düzye	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Zayıf	İyi	Çok İyi	Çok İyi	Orta	Çok İyi	Zayıf	İyi	Zayıf	Çok İyi
5	Puan	1.00	4.00	1.00	4.00	1.66	4.00	4.00	5.00	2.00	4.00	1.66	3.66	1.89	4.11
	Düzye	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	İyi	Çok İyi	Zayıf	İyi	Çok Zayıf	İyi	Zayıf	İyi
6	Puan	1.00	4.00	1.00	3.66	2.00	3.66	4.00	5.00	2.33	4.33	2.00	3.00	2.06	3.94
	Düzye	Çok Zayıf	İyi	Çok zayıf	İyi	Zayıf	İyi	İyi	Çok İyi	Zayıf	Çok İyi	Zayıf	Orta	Zayıf	İyi

"Tartımları doğru uygulayabilme" ölçütüne göre teknik alıştırılmaların çalışılmasından sonra "A, B ve C" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden 3 basamak ilerleme kaydederek iyi düzeye, "D" öğrencisinin iyi düzeyden 1 basamak ilerleme göstererek çok iyi, "E" öğrencisinin orta düzeyden 2 basamaklık bir ilerleme göstererek çok iyi düzeye, "F" öğrencisinin ise; orta düzeyden 1 basamaklık bir ilerleme göstererek iyi düzeye geldikleri görülmektedir. "Parmak pozisyonlarını doğru kullanabilme" ölçütüne göre; "A" öğrencisinin çok zayıf düzeyden 4 basamak, "B" öğrencisinin çok zayıf düzeyden 3 basamak, "C" öğrencisinin zayıf düzeyden 3basamak,"D" öğrencisinin iyi düzeyden 1 basamak, "E" öğrencisinin zayıf düzeyden 3 basamak, "F" öğrencisinin ise orta düzeyden 1 basamak olmak üzere ilerleme kaydettikleri görülmektedir. "Kabul edilebilir tempoda çalma" ölçütüne göre; "A ve B" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden iyi düzeye gelerek 3 basamak, "C" öğrencisinin zayıf düzeyden iyi düzeye gelerek 2 basamak, "E" öğrencisinin orta düzeyden çok iyi düzeye gelerek 2 basamak, "F"

öğrencisinin ise zayıf düzeyden iyi düzeye doğru 2 basamak ilerleme sağladıkları görülmektedir.

"D" öğrencisi ise; alıştırmaların çalışılmasından önce çok iyi düzeyde olup, alıştırmaların çalışılmasından sonra da aynı düzeyde kalmıştır. "Müzik cümlelerini doğru ifade edebilme" ölçütüne göre; "A, B, C ve F" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden 3 basamak ilerleme kaydederek iyi düzeye, "E" öğrencisinin ise zayıf düzeyden 2 basamak ilerleyerek iyi düzeye geldiklerini söylemek mümkündür. "D" öğrencisinin iyi düzeyden 1 basamak ilerleyerek çok iyi düzeye geldiği görülmektedir. "Makam/Çeşni geçkilerini doğru seslendirebilme" ölçütüne göre; "A ve B" öğrencilerinin çok zayıf düzeyden iyi düzeye gelerek 3 basamak, "C" öğrencisinin zayıf düzeyden 2 basamak, "D" öğrencisinin iyi düzeyden çok iyi düzeye doğru 1 basamak, "E" öğrencisinin ise; zayıf düzeyden çok iyi düzeye doğru 3 basamak olarak değişiklik gösterebilen ilerlemeler sağladıkları görülmektedir. "F" öğrencisinin zayıf düzeyden orta düzeye doğru 1 basamak ilerleme kaydettiği görülmektedir. Bütün değerlendirme ölçütlerine yönelik verilere genel olarak bakıldığında; "notaları doğru seslendirebilme" ölçütüne göre öğrencilerin ortalamalarında zayıf düzeyden iyi düzeye, "tartımları doğru uygulayabilme" ölçütüne göre zayıf düzeyden çok iyi düzeye, "parmak pozisyonlarını doğru kullanabilme" ölçütüne göre zayıf düzeyden çok iyi düzeye, "kabul edilebilir bir tempoda seslendirebilme" ölçütüne göre zayıf düzeyden çok iyi düzeye, "müzik cümlelerini doğru ifade edebilme" ölçütüne göre zayıf düzeyden iyi düzeye ve "makam/çeşni geçkilerini doğru seslendirebilme" ölçütüne göre ise zayıf düzeyden iyi düzeye doğru ilerlemeler kaydedildiği ortaya çıkmaktadır. Tablo 17'de Şedaraban saz semaisinin III. hanesinin icra edilmişindeki ön test ve son test puanlarına ilişkin wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçlarına yönelik bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 17. Şedaraban saz semaisinin III. hanesinin icra edilmişindeki ön test ve son test puanlarına ilişkin wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları

(Table 17. The Results of wilcoxon signed ranks test related with the preliminary test and final test scores for performing the 3rd hane of şedaraban saz semai)

Değer. Ölçütü	Test	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	Z	p
1	Negatif Sıra	0	.00	.00		
	Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.207	.027*
	Eşit	0				
	Toplam	6				
2	Negatif Sıra	0	.00	.00		
	Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.214	.027*
	Eşit	0				
	Toplam	6				
3	Negatif Sıra	0	.00	.00		
	Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.207	.027*
	Eşit	0				
	Toplam	6				
4	Negatif Sıra	0	.00	.00		
	Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.214	.027*
	Eşit	0				
	Toplam	6				
5	Negatif Sıra	0	.00	.00		
	Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.214	.027*
	Eşit	0				
	Toplam	6				
6	Negatif Sıra	0	.00	.00		
	Pozitif Sıra	6	3.50	21.00	-2.207	.027*
	Eşit	0				
	Toplam	6				

*p<0.05

Tablo 17 incelendiğinde öğrencilerin Şedaraban saz semaisinin III. hanesinin teknik alıştırılmaların çalışılmasından önce ve sonra icra edilişindeki değerlendirmelerden elde edilen ön test puanları ile son test puanları arasında değerlendirme ölçütlerinin tamamında son test puanları lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p < 0.05$). Bu bulgular hazırlanan teknik alıştırılmaların öğrencilerin notaları doğru seslendirebilme, ritimleri doğru uygulayabilme, parmak pozisyonlarını doğru kullanabilme, kabul edilebilir bir tempoda seslendirebilme, müzik cümlelerini doğru ifade edebilme ve makam/çeşni geçkilerini doğru seslendirebilme düzeylerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS)

- **Birinci Alt Probleme İlişkin:** Araştırmancın birinci alt problemini oluşturan klasik kemençe eğitiminde kullanılan saz semailerinin III. hanelerinin icrasında öğrencilerin karşılaştıkları teknik güçlüklerle yönelik elde edilen sonuçlara göre;
Öğrencilerin; Arazbarbuselik saz semaisinin III. hanesinde yer alan "2., 3., 4., 5., 6. ve 7." ölçülerin seslendirilmesinde sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir. Yaşadıkları bu sorunların; pozisyon geçişlerinin doğru parmakla alınmaması ve makam/çeşni geçişlerindeki seslerin doğru icra edilememesinden kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.
Öğrencilerin; Ferahfeza saz semaisinin III. hanesinde yer alan "1., 3., 4., 5. ve 6." ölçülerin seslendirilmesinde sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir. Yaşadıkları bu sorunların; tartımların yanlış çalınması, pozisyon geçişlerinin doğru parmakla alınmaması ve makam/çeşni geçişlerindeki seslerin doğru icra edilememesinden kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.
Öğrencilerin; Hicazkar saz semaisinin III. hanesinde yer alan "1., 2., 3., ve 6." ölçülerin seslendirilmesinde sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir. Yaşadıkları bu sorunların; pozisyon geçişlerinin doğru parmakla alınmaması ve makam/çeşni geçişlerindeki seslerin doğru icra edilememesinden kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.
Öğrencilerin; Saba saz semaisinin III. hanesinde yer alan "3., 5., 6. ve 7." ölçülerin seslendirilmesinde sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir. Yaşadıkları bu sorunların; pozisyon geçişlerinin doğru parmakla alınmaması ve makam/çeşni geçişlerindeki seslerin doğru icra edilememesinden kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.
Öğrencilerin; Şedaraban saz semaisinin III. hanesinde yer alan "1., 2., 3., 4. ve 8. ölçülerin seslendirilmesinde sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir. Yaşadıkları bu sorunların; pozisyon geçişlerinin doğru parmakla alınmaması ve makam/çeşni geçişlerindeki seslerin doğru icra edilememesinden kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.
Saz semailerinin III. hanelerinin icrasında öğrencilerin yaşadığı teknik güçlüklerle ilişkin sonuçlar genel bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde; saz semailerinin III. hanelerinin seyir alanının genellikle tiz bölgelerde seyrettiği ve bu durumda klasik kemençede teknik güçlüklerle yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmancın deneysel boyutunda yer alan bu saz semailerinin III. hanelerinde yaşanan ortak güçlüklerin ise; öğrencilerin hatalı parmak numarası kullanma ve makam/çeşni geçkilerindeki güçlüklerden kaynaklandığı söylenebilir.
- **İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar:** Araştırmancın ikinci alt problemini oluşturan klasik kemençe eğitiminde kullanılan saz semailerinin III. hanelerine yönelik geliştirilen alıştırılmaların

öğrenci başarı düzeyleri üzerindeki etkisine yönelik elde edilen sonuçlara göre;

Deneyssel boyutta yer alan öğrencilerin Arazbarbuselik saz semaisinin III. hanesine yönelik geliştirilen hazırlayıcı alıştırmaları çalıştıktan sonraki ortalamalarının, alıştırmaları çalışmadan önceki ortalamalarına oranla yükselme olduğu sonucuna varılmıştır. Buna göre; Notaları doğru seslendirebilme, Tartımları doğru uygulayabilme, Parmak pozisyonlarını doğru kullanabilme, Kabul edilebilir bir tempoda seslendirebilme, Müzik cümlelerini doğru ifade edebilme, Makam/Çeşni geçkilerini doğru seslendirebilme ölçütlerinin hepsinde ortalama 2 basamaklık ilerlemeler sağladıkları tespit edilmiştir.

Deneyssel boyutta yer alan öğrencilerin ferahfeza saz semaisine yönelik geliştirilen hazırlayıcı alıştırmaları çalıştıktan sonraki ortalamalarının, alıştırmaları çalışmadan önceki ortalamalarına oranla yükselme olduğu sonucuna varılmıştır. Buna göre; Notaları doğru seslendirebilme, Tartımları doğru uygulayabilme, Parmak pozisyonlarını doğru kullanabilme, Kabul edilebilir bir tempoda seslendirebilme, Müzik cümlelerini doğru ifade edebilme, Makam/Çeşni geçkilerini doğru seslendirebilme ölçütlerinin hepsinde ortalama 3 basamaklık ilerlemeler sağladıkları görülmektedir.

Deneyssel boyutta yer alan öğrencilerin Hicazkâr saz semaisine yönelik geliştirilen hazırlayıcı alıştırmaları çalıştıktan sonraki ortalamalarının, alıştırmaları çalışmadan önceki ortalamalarına oranla yükselme olduğu sonucuna varılmıştır. Buna göre; Notaları doğru seslendirebilme, Ritimleri doğru uygulayabilme, Parmak pozisyonlarını doğru kullanabilme, Kabul edilebilir bir tempoda seslendirebilme, Müzik cümlelerini doğru ifade edebilme, Makam/Çeşni geçkilerini doğru seslendirebilme ölçütlerinin hepsinde ortalama 3 basamaklık ilerlemeler sağladıkları görülmektedir.

Deneyssel boyutta yer alan öğrencilerin Saba saz semaisine yönelik geliştirilen hazırlayıcı alıştırmaları çalıştıktan sonraki ortalamalarının, alıştırmaları çalışmadan önceki ortalamalarına oranla yükselme olduğu sonucuna varılmıştır. Buna göre; Notaları doğru seslendirebilme, Ritimleri doğru uygulayabilme, Parmak pozisyonlarını doğru kullanabilme, Kabul edilebilir bir tempoda seslendirebilme, Müzik cümlelerini doğru ifade edebilme, Makam/Çeşni geçkilerini doğru seslendirebilme ölçütlerinin hepsinde ortalama 3 basamaklık ilerlemeler sağladıkları görülmektedir.

Deneyssel boyutta yer alan öğrencilerin Şedaraban saz semaisine yönelik geliştirilen hazırlayıcı alıştırmaları çalıştıktan sonraki ortalamalarının, alıştırmaları çalışmadan önceki ortalamalarına oranla yükselme olduğu sonucuna varılmıştır. Buna göre; Notaları doğru seslendirebilme, Ritimleri doğru uygulayabilme, Parmak pozisyonlarını doğru kullanabilme, Kabul edilebilir bir tempoda seslendirebilme, Müzik cümlelerini doğru ifade edebilme, Makam/Çeşni geçkilerini doğru seslendirebilme ölçütlerinin hepsinde ortalama 2 basamaklık ilerlemeler sağladıkları görülmektedir.

Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin sonuçlar incelendiğinde öğrencilerin hazırlanan alıştırmaları çaldıklarında, saz semailerinin III. hanelerinin icrasında büyük oranda iyileşmeler sağlandığı tespit edilmiştir. Bu sonuç beklenen doğrultudadır. Alıştırmanın genelde çalgı eğitiminde, özelde ise klasik kemençe eğitiminde parmak pozisyonlarını ve yay tekniğini doğru kullanma, makama has perdelerin doğru ve temiz icrasına kolaylık sağlamasına yönelik faydaları bulunmaktadır. Farklı çalgılara yönelik yapılan deneyssel

çalışmalarda da (Aydiner, 2008; Ekinci 2004; Karahan 2008; Parasız 2009; Özdek 2013) eserlere yönelik alıştırmalar geliştirilmiş ve bu alıştırmaların öğrencilerin çalgı performanslarını olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Araştırmanın bu sonucu ilgili çalışmalardan elde edilen sonuçları desteklemektedir.

- Araştırmanın sonucunda; çalışma grubunda yer alan saz semailerinin III. hanelerine yönelik hazırlanan alıştırmaların öğrencilerin başarısı üzerinde olumlu sonuçlar yarattığı göz önüne alındığında; klasik kemençe eğitiminde yer alan diğer saz eserlerine ilişkin teknik alıştırmaların öğrenciler üzerinde faydalı sonuçlar vereceği düşünülmektedir. Bu bakımdan öğretim sürecinde klasik kemençe eğitimcilerine; klasik kemençe eğitiminde yer verilen eserlerin öğretimine yönelik geliştirilen alıştırmalara yer vermeleri önerilebilir. Araştırmada yer alan saz semailerinin III. hanelerine yönelik hazırlanan teknik alıştırmalar model alınarak, saz semailerinin diğer hanelerine ilişkin benzer alıştırmalar yazılabilir. Klasik kemençe alanında yapılan bu çalışma, diğer Türk müziği enstrümanlarına da uygulanarak alıştırma ve etütler yazılabilir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Aydın, M., (2008). Pişano Eğitiminde Makamsal Yapıdaki Eserlerin Seslendirilmesinde Karşılaşılan Teknik Güçlükler ve Model Önerileri. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
2. Aydın Uygun, M. ve Kılınçer, Ö., (2012). Pişano Repertuvarının Öğrenilmesinde Öğrenme Stratejilerinin Kullanılma Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi: Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri Örneği. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 9, 1, ss:965-992.
3. Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F., (2012). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Pegem Akademi Yayınları. Ankara.
4. Doğanay, M., (2011). Türkiye’de Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlardaki Bireysel Çalgı (Keman) Eğitiminde Etüt Ve Eser Seçimine İlişkin Öğretim Elemanı Görüşleri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
5. Ekinci, H., (2004). Eğitim Fakülteleri Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Pişano Derslerinde Karşılaşılan Teknik Alıştırmalar Sorunu: Hedefe Uygun Teknik Alıştırma Örnekleri. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
6. Kahyaoğlu, Y., (2011). Kanun Sazı Öğretiminde Klasik Türk Müziği Saz Eseri Formlarının Fonksiyonlarının İncelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi Müzik Anabilim Dalı.
7. Karahan, S., (2008). Çağdaş Türk Müziği Pişano Eserlerine Hazırlık Amacıyla Yazılan Etütlerin Öğrencilerin Eserleri Çalma Düzeylerine Etkisinin Belirlenmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
8. Karakaya, F., (2005). Türk Müziği Ustaları, Kemençe Audio CD. Kalan Müzik, FRS Matbaacılık. İstanbul.
9. Kaya, F., (2012). Dört Telli Klasik Kemençe Eğitiminde Usta İcracılığa Yönelik Dağar Ve Çalma Önerileri. Yayımlanmamış sanatta yeterlik tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
10. Özalp, M.N., (2000). Türk Musikisi Tarihi I-II. MEB Yayınevi. İstanbul.

11. Özdek, A., (2013).Gitar Eğitiminde Makamsal Nitelikli Eserlerin Seslendirilmesine Yönelik Hazırlanan Alıştırmaların Performansa Etkisi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Erciyes Üniversitesi/Güzel Sanatlar Enstitüsü, Kayseri.
12. Öztuna, Y., (1969). Türk Musikisi Ansiklopedisi. Milli Eğitim Basımevi. İstanbul.
13. Parasız, G., (2009). Keman Öğretiminde Kullanılmakta Olan Çağdaş Türk Müziği Eserlerinin Seslendirilmesine Yönelik Olarak Oluşturulan Hazırlayıcı Alıştırmaların İşgörüsellik ve Etkililik Yönünden İncelenmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
14. Sezer, S., (2005). Öğrencinin Akademik Başarısının Belirlenmesinde Tamamlayıcı Değerlendirme Aracı Olarak Rubrik Kullanımı Üzerinde Bir Araştırma. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18, ss:61-69.
15. Tuncel, E., (2008). Klasik Kemençe Sazında Pozisyon ve Yay Bağlarının İncelenmesi (Saz Semaisi, Peşrev ve Zeybek Formları Üzerinde Parmak Pozisyonları ve Yay Bağları Uygulanarak Bu Çalışmanın Klasik Kemençe Sazına Getireceđi Faydaların Belirlenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.